

Polisin Hukuka Uymak Konusundaki Gönülsüzlüğü Üzerine Bir Tartışma

Hakemli Makale

Furkan KARARMAZ

Arş. Gör. Furkan KARARMAZ, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi.

ÖZET

Polis, modern devletin gelişim sürecinde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle polis, modern devletin karakteristiklerinden biridir. Polis etkinliğinin toplumsal niteliği, polisin hangi ihtiyaçları karşılamak ve hangi boşluğu doldurmak üzere ortaya çıktığının incelenmesi ile belirlenebilir. Bu amaçla polisin ve polisi içerisinden çıkarmış olan jandarmanın ortaya çıktığı döneme bakmak faydalı olacaktır. Polis hukukun bir kısmını uygularken bir yandan başka kısımlarını ihlal edebilmektedir. Bu ihlallerin kişisel olmadığı bazı durumlarda genellik arz ettiği görülmektedir. Polisin hukuka uymak konusunda sorun yaşamasının nedenleri üzerine çalışmalar yapan siyaset ve hukuk sosyologları başlıca iki neden üzerinde durmuşlardır. Bunlar polisin siyasete bulaşması ve kurumsal yabancılaşmadır. Belirtilen durumlar bazı düşünürlerce polisliğin eksiklik ve kusurları olarak görülmektedir. Bazı düşünürler ise belirtilen durumların polisliğin doğası gereği ortaya çıktığını savunmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler

Modern devlet, polis, kurumsal yabancılaşma, polis şiddeti, iç güvenlik.

ABSTRACT

A DISCUSSION ON POLICE'S RELUCTANCY ABOUT ABIDING LAW

Police has emerged in the process of development of the modern state. For this reason police is one of the characteristics of the modern state. The social nature of policing can be determined by examining the needs that police met and the gaps that police filled. For this purpose, it will be useful to look at the period which police and gendarmerie emerged. While enforcing law, police can violate it as well. Other than personal violations, in some cases these violations can be general. Political and legal sociologists propose two main reasons for this contradiction: involvement in politics and institutional alienation. Certain thinkers evaluate these situations as deficiencies and misconducts of policing. But some thinkers argue that these situations are expected results of the nature of policing.

Key Words

Modern State, police, institutional alienation, police violence, internal security.

GİRİŞ

“Her bağlamda ve her türlü şiddet biçimi karşısında değerlendirme yapmak, çok zor olmasına karşın bir o kadar da gereklidir.”¹

Modern devletin ve polis şiddetinin ortaya çıkışı, ortak bir sürecin sonucudur. Modern devletin ortaya çıkışını zorunlu kılan toplumsal ve ekonomik koşullar, polise duyulan ihtiyacı ortaya çıkaran koşullardır. Başka bir deyişle, bu süreçte ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayan kurum ve sistemlerin toplamına biz bugün modern devlet demekteyiz. Bu bakımdan polisi ortaya çıkaran koşulları ve polisin üstlendiği işlevi anlamak, modern devletin işleyişini ve niteliğini anlamak yolunda büyük mesele kat etmemizi sağlayabilir.

Bu çalışma kapsamında polisin ne olması ya da ne yapması gerektiği üzerine düşünmek yerine polisin gerçekte ne yaptığının ipuçlarını arayacağım. Bu doğrultuda polis teşkilatının ve sonradan bünyesinden polis teşkilatını çıkaracak olan jandarma teşkilatının tarihine bakmak, bunların üstlendiği işlevi görmek bakımından faydalı olacaktır. Bunun ardından polisin hukuka uymak konusunda gösterdiği gönülsüzlüğün nedenlerini tartışacağım. Bu bağlamda bu halin, kurumun doğasına aykırı bir sorun olduğunu öne süren düşünürler ile tam aksine kurumun doğasının bu olduğunu öne süren düşünürlerin görüşlerini karşı karşıya getireceğim.

Şiddet ise, bu araştırma kapsamında, özneler arası ilişkilerin düzenini kuran veya mevcut düzeni koruyan bir yapıp-etme üslubu olarak ele alınacaktır.² Şiddetin birçok tanımı arasından bazı eksiklikleri olmasına rağmen bunu seçmek, polisliliği ve polis şiddetini anlamak bakımından büyük avantajlar sağlamaktadır. Hukuku kuran şiddet ve hukuku koruyan şiddet arasında bir sınır çizgisi değil bir belirsizlik mıntıkası (*zone of indistinction*³) bulunmakta ve polis eylemi de tam bu mıntıkada yer almaktadır.

1 KEANE, John, Şiddetin Uzun Yüzyılı, (çev. B. PEKER), 1. Basım, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1998, s. 93.

2 Benjamin'in ifadesiyle “hukuku kuran veya hukuku koruyan şiddet” olarak. BENJAMIN, Walter, “Şiddetin Eleştirisi Üzerine”, (çev. E. GÖZTEPE), Şiddetin Eleştirisi Üzerine, (der. A. ÇELEBİ), 1. Basım, Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s. 29.

3 Agamben'e ait olan bu kavram orijinal olarak sağ-sol, özel-kamusal, liberal-muhafazakâr gibi kategorilerin birbiri içinde çözülüp ayrılmaz hale geldiği alanları betimlemek amacıyla kullanılmaktadır. AGAMBEN, Giorgio, **Kutsal İnsan**, (çev. İ. TÜRKMEN), 1. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 13.

Şunu da belirtmek gerekir ki, polis şiddeti, hem siyaset hem hukuk felsefesinde tartışmalı, müphem ve çok kritik bir noktada bulunmasına rağmen, üzerine çok az çalışma yapılmış bir konudur. Polis alt-kültürü, polisin sosyalleşmesi, polis meslek yüksekokullarında kurum kültürünün etkisi, polisin şiddet algısı gibi konularda yapılan az sayıda çalışma da genelde anket tekniğinin kullanıldığı nicel deneysel araştırmalar şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların çok az işlenmiş bu alandaki bilgi birikimine katkıları yadsınmaz, ancak çalışmaların geneline polisliliğe dair muhafazakâr veya liberal anlayışların hâkim olması, kolluğun yapısal veya tarihsel analizine veya kolluğa dair siyaset felsefesi yaklaşımlarına hiç yer verilmemiş olması, bu alan üzerine eleştirel yaklaşımın gelişmediğini göstermektedir.

POLİSİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Polis tarihi, jandarma tarihinin içerisinden başlanmaktadır ve o da “devletin inşasının, yani idarenin merkezileşmesi, bireylerin gözetim altına alınması ve meşru şiddetin tekelleşmesi ile gerçekleşen uzun sürecin tarihi içerisinde yerini bulur.”⁴ Bu süreç, feodal düzenin çözülüp, modern devletin ortaya çıkış sürecidir.

İktidar gücünün, çok sayıda iktidar sahibince, özellikle sahip olduğu askeri gücün düzeyi oranında paylaşıldığı feodal düzen, bu iktidar sahiplerinin birbirlerine karşı sorumlulukları, birbirleri üzerinde yetkileri, kısaca bunlar arasındaki karmaşık ilişkiler ağından ibaret görünmektedir.⁵ Bu düzenin çöküşünün ve değişiminin muharrik gücünü oluşturan ekonomik gelişmeler bu çalışmanın konusuna dâhil değil, ancak modern devlet üzerine belirteceğim, bu ekonomik koşulların talep ettiği iktidar yapısını da kısaca ortaya koyacaktır. Bu yapı, gücün ve şiddetin merkezileştiği, yoğunlaştığı ve bunun sonucunda toplumun mutlak olmamakla birlikte önemli oranda edilgenleştiği bir yapıdır⁶. Bu halde bireyler,

4 WEBER, Max, **Le Savant et Le Politique**, Paris, Plon, 1959'dan aktaran Jean-Noël Luc, “Fransız Jandarma Teşkilatının Tarihi Hakkındaki Araştırmaların Gelişimi”, (çev. E. ÖKTEM), **Jandarma ve Polis: Fransız ve Osmanlı Tarihciliğine Çapraz Bakışlar**, (der. N. LÉVY, vd.), 1. Basım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009, s. 27.

5 PIERSON, Christopher, **Modern Devlet**, (çev. N. KUTLUĞ ve B. ERDOĞAN), 1. Basım, Çivi Yazıları Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 26.

6 PIERSON, 2011, s. 26.

gündelik hayatlarında fiziksel şiddeti kullanma ve hatta çoğu zaman denetleme veya bertaraf etme imkânından yoksundurlar. Devletin şiddet olaylarının gündelik yaşamdan silineceğine dair verdiği güvence de aslında, çok daha sert ve bireylerin karşı koymasının imkânsız olduğu bir şiddetin gerçekleşeceği tehdididir.⁷ Fakat böyle bir güvencenin varlığı şiddetin gündelik yaşamdan tamamen silinmesini sağlamamaktadır. Hatta devlet de şiddetin kontrol altında olduğu intibainın oluşmasından yana değildir. Şiddetin hala her an her yerden fırlayabileceği hissi, devletin şiddet tehdidini ve uygulamasını meşrulaştırması bakımından sürekli pekiştirilmektedir.⁸

Bu yapının ortaya çıkışının toplumun edilgenleştirilmesini hem amaçladığını hem de şart koştuğunu belirtmişim. Bu noktada, devletlerin tebası olan büyük kitlelerin edilgenleştirilmesi, sadece yönetmek ile mümkün olmadığından, devletin artık yöneteceği toplumu yaratmak zorunluluğu ile de karşı karşıya kaldığı görülmektedir.⁹ Sadece cezalandırmak, *a posteriori* olması nedeniyle tehditleri engellemediğinden, tehditleri henüz oluşmadan engellemek amaçlanmış, bu amaç doğrultusunda topluma nüfuz edebilecek iç güvenlik örgütleri oluşturulmaya başlamıştır.

Burada bir parantez açmak gerekiyor. Literatürde, polis üzerine yapılan tartışmalardan biri ve en önemlisi tam burada, bu noktada başlamaktadır. Bu noktada alınan tavra göre de söz konusu çalışmanın tabiri caizse rengi belli olmaktadır. Bu geleneğe uyarak ben de henüz kapıda belirtmeliyim ki resmi söylemle paralellik arz eden ve "*polis suçluları yakalayıp adalete teslim eder*" şeklinde özetlenebilecek kabulü bu çalışmanın müspet kuramsal referansları arasına almadım. Zira polisin ortaya çıkışına yönelik elde ettiğim tarihsel bilgiler bu görüşü temelsiz bırakmaktadır.

İngiltere'de, kolonilerdeki tacirlerin korunması, kölelerin ve işgücünün kontrolü amacıyla kurulmuş ilk polis teşkilatının¹⁰ ardından ancak kırk yıl sonra görevi -hakikaten- suçluları

yakalayıp adalete teslim etmek olan 'dedektiflik' sisteminin oluşturulmuş olması¹¹; Fransa'da 1825-1900 yılları arasında polise ayrılan bütçe payının en yüksek olduğu yılların, suç oranının değil devlet üzerindeki baskının arttığı yıllar olması¹²; ABD'de ilk polis teşkilatının 1835 yılında Meksika sınırında yoksul göçmenlerin çıkarttığı sorunlar üzerine ve ikincisinin de 1905 yılında Pennsylvania'daki kömür ve demir işçilerinin grevlerinin bastırılması amacıyla kurulmuş olması¹³ vb. bilgiler modern polis teşkilatının işlevinin ve varlık amacının suç ve suç oranlarının artışıyla açıklanamayacağını göstermektedir.¹⁴ Polis, hem etkinliğinde hem de imge olarak çok daha fazlasını içermektedir. Baudrillard terminolojisine atıfta bulunarak polisin devletin *ikonası* olduğunu söyleyebilir ya da ayaklarımı yere biraz daha sağlam basarak özellikle Kıta Avrupası'nda polis ve toplum düzeninin birbiriyle örtüşen anlamlara sahip olduğu görüşüne katılabilirim.¹⁵ Bu perspektifte polis, tıpkı ulusal eğitim gibi devletin topluma nüfuz etmesinin en etkin araçlarından biri olarak yorumlanmaktadır. Buna göre polisin kullanmaya yetkili olduğu idari güç, istenilen davranış ölçütlerini tebaaya aşılacak ya da mevcut durumu sürdürmeye çalışmak amacını da taşımaktadır.¹⁶ "İstenilen davranış ölçütlerini kazandırma" ifadesini başka bir yerde eğitimin tanımı olarak görmek şaşırtıcı olmaz sanırım. Giddens'in "Disiplin prosedürlerinin ve resmi amirliğin, bazı davranış özelliklerini ona tabi olanlara aşılacak ya da sürdürmeye çalışmak için kullanılmasından türeyen şey"¹⁷ şeklindeki idari

7 BAUMAN, Zygmunt, **Modernity and the Holocaust**, Oxford, 1993, s. 12-18, 27-30, 107-111'den aktaran KEANE, 1998, s. 42.

8 KEANE, 1998, s. 64.

9 PIERSON, 2011, s. 81.

10 ÇELİKSU, Sinan, **Siyaset Bilimi Yaklaşımı İle Polis Kurumu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s. 32.

11 PALMER, Stanley H., **Police and the Protest in England and Ireland, 1780 - 1850**, Cambridge, Cambridge University Press, 1981'den aktaran ERGUT, Ferdan, "Polis Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve", **Amme İdaresi Dergisi**, Yıl: 2001, Cilt: 34, Sayı:1, s. 73.

12 GILLIS, A. R. "Crime and State Surveillance in Nineteenth Century France", **American Journal of Sociology**, 1989, Vol. 95, No: 2'den aktaran ERGUT, 200, s. 74.

13 WEINER, N. L., "Modern Policing", **Policing in America**, (ed. D. W. POPE ve N. L. WEINER) London, Croom Helm, 1981'den aktaran ÇAĞLAR, Ali, "Polis ve Polisliğin Ortaya Çıkışı" **Polis Bilimleri Dergisi**, Yıl: 1999, Cilt: 1, Sayı: 4, s. 128.

14 Polis teşkilatının ortaya çıkışı ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. ERGUT, Ferdan, **Modern Devlet ve Polis**, 1. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

15 FORSTENZER, Thomas, **French Provincial Police and the Fall of the Second Republic**, Princeton, Princeton University Press, 1981'den aktaran ERGUT, "2001, s. 60.

16 ERGUT, 2001, s. 59.

17 GIDDENS, Anthony, **Ulus Devlet ve Şiddet**, (çev. C. ATAY), 1.

güç tanımını da buraya eklenince polis, eğitim ve disiplin ilişkisi iyice dikkat çekici ancak bir o kadar da müphem olmaktadır. Böylece polisin ideolojik bir işlevinin olduğu da kabullerim arasında yerini almış oluyor.

Elimizdeki tarihsel verilere baktığımızda, polisin tam da işçilere ve diğer sıradan insanlara politik hakların verilmeye başlandığı bir sürecin içinde şekillendiğini görmekteyiz. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, toplumsal olaylara ve protesto gösterilerine müdahale yetkisinin verilmesi ile de modern polisin artık tam manasıyla ortaya çıktığı görülmektedir.¹⁸

Türkiye için bu sürecin Osmanlı Devleti'nde 1869'da bir nizamname ile, taşrada meydana gelen suçları işleyenleri tespit etme, tutuklu ve hükümlüleri nakletme, karakol bekçiliği, devriye gezme, yangınlara müdahale etme, postaları korumaya, gümrük güvenliğini sağlama gibi görevleri olan asakir-i zabtiye'nin kurulmasıyla başladığını söylemek mümkün.¹⁹ Belirtmek gerekir ki bu ilk adımlar, özellikle İngiltere olmak üzere Avrupa devletlerinin baskıları sonucunda ortaya çıkmıştır. Buradaki amaç da Osmanlı Devleti üzerindeki ekonomik hâkimiyetin verimliliğini arttırmak olarak görülmektedir.

Avrupa örneğinde görüldüğü gibi Osmanlı'da da Asakir-i Zabtiye, ilgili nizamnamede belirtilenin aksine, taşra halkı ve köylüler için büyük önem arz eden küçük hırsızlık gibi suçlarla hiç ilgilenmemiştir.²⁰ Bu birlikler ağırlıklı olarak kamu düzenine ve büyük mülkiyete yönelik suçlarla mücadeleyle meşgul olmuş ve vergi tahsilâtı ve eşkiya takibi gibi işlerde kullanılmıştır.²¹ Bu haliyle bu süreçte Osmanlı Devleti'nin bir satıl devleti olmak, başka bir deyişle modernleşmek gibi bir yetinin olmadığı ve devletin, sınırları içerisindeki her yere nüfuz etmesinin ilk aracı olan Asakir-i Zabtiye'nin misyonunun da, taşra halkına güvenlik

ve huzur getirmek değil taşranın kolonizasyonunu sağlamak olduğu görülmektedir.²²

Osmanlı Devleti'nde iç güvenlik ve denetleme mekanizmalarının, iç dinamikler etkisiyle dönüşme uğraması ancak İttihat ve Terakki'nin iktidar gücü kazanması ve "milli iktisat" anlayışının bu dönemde yönetime hâkim olmasıyla başlamıştır.²³ Bu dönemde yerli burjuva sınıfı oluşmaya başlamış ve batının "tehlikeli sınıfları" "muzır eşhas" tabiri ile Türk siyasetine girmiştir.²⁴

Cumhuriyetin kurulmasından sonra, polisin "profesyonelleştirilmesi" alanında çalışmalar yapılmaya başlanmış, ancak 1937 yılında Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun çıkarılmasına kadar geçen süreçte bu alanda önemli değişiklikler gerçekleştirilmemiştir. Polis teşkilatının merkezileştirilmesi ise ancak bu kanunla tamamlanabilmiştir. Bundan sonra, 1965'te toplum polisi oluşturulmuş, 1982'de bunun yerine çevik kuvvet kurulmuş, 1986'da özel harekât ve anti-terör timlerinin kurulmasıyla da Türk polis teşkilatı bugünkü haline ulaşmıştır.²⁵

GÖNÜLSÜZLÜK

Polislik, görünen o ki, bir etkinliktir. Polis etkinliği, hukukun veya idarenin genel prensiplerine değil tüzüklere bağlı olması nedeniyle bu etkinliğin teorisini yapmaya çalışanlardan çok daha hızlı değişir ve o anın şartlarına ayak uydurur.²⁶ Bunun da ötesinde çoğu zaman anın şartlarını belirleme niyetindedir. Ancak bu hal, polisin teorisini yapmaktan vazgeçmeyi değil tam aksine daha dinamik bir biçimde bu meselenin üzerine gitmeyi gerektirir. Zira bu başarılmadıkça, polisin hukuka uymak, adil olmak gibi konularda gösterdiği gönülsüzlükle baş etmek mümkün görünmemektedir.²⁷

Polisin bu gönülsüzlüğü hakkında siyaset felsefecileri, siyasete bulaşma ve yabancılaşma olmak üzere iki temel neden ortaya koymuşlardır. Bu düşünürlerin görüşleri, ortaya konan nedenlerin beklenmedik, olağanüstü sorunlar olduğunu

Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s. 224.

18 TILLY, Charles, **Kolektif Şiddet Siyaseti**, (çev. S. ÖZEL), 1. Basım, Phoneix Yayınevi, Ankara, 2009, s. 317.

19 ÖZBEK, Nadir "Tarih yazıcılığında Güvenlik Kurum ve Pratiklerine İlişkin Bir Değerlendirme", **Jandarma ve Polis: Fransız ve Osmanlı Tarihçiliğine Çapraz Bakışlar**, (der. N. LÉVY, vd.), 1. Basım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009, s. 10.

20 UZER, Tahsin, **Makedonya Eşkiyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1979, s. 24-50'den aktaran ÖZBEK, 2009, s. 12.

21 ÖZBEK, 2009, s. 13.

22 ÖZBEK, 2009, s. 16.

23 Ferdan ERGUT, 2001, s. 61-63.

24 Ferdan ERGUT, 2001, s. 62.

25 KARAKAŞ, Mehmet, "Türk Polisinin Şiddet Algılaması", **Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, Yıl: 2004, Sayı: 12-13, s. 84.

26 MILLIOT, Vincent, "Bir Tarihyazım Denemesi: Yeni Bir Polis Tarihine Doğru mu?", çev. Burak ONARAN, **Jandarma ve Polis: Fransız ve Osmanlı Tarihçiliğine Çapraz Bakışlar**, (der. N. LÉVY, vd.), 1. Basım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009, s. 92.

27 MILLIOT, 2009, s. 107.

ya da tam tersine polis etkinliğinin doğasının bunları gerektirdiğini ve içerdiğini savunmak bakımından ikiye ayrılmış olsalar da, polisin gerçekte neye benzediğini ortaya koymak bakımından bize faydalı olacaklardır.

Öncelikle siyasete bulaşma konusunu ele alalım. Türk emniyet teşkilatına baktığımızda polisin çalışmalarını yönlendirecek olan politika ve kararların, merkezde, Emniyet Genel Müdürlüğü'nce alındığını görüyoruz. Emniyet Genel Müdürü ise İçişleri Bakanı tarafından üçlü kararname ile atanmakta ve İçişleri Bakanlığı'na karşı sorumlu olmaktadır. Bu haliyle polis, hükümetin bir parçasıdır. Hükümetin siyasetinin polis üzerinde etkili olmaması bu halde düşünülemez. Hükümetin politik pozisyonu ister istemez, bu merkeziliğin yarattığı kolaylık ile polisi de etkisi altına alacak, polisi siyasi bir araç haline dönüştürebilecektir. Üstüne üstlük polis memurları da zamanla, oy kaygısı güden, kamuoyu gözünde meşru olmayı varlığının garantisi olarak gören bir hükümetin en göz önündeki ve halka nüfuz etme bakımından etkin aracı olma haline ayak uydurmak zorunda kalacaklardır.²⁸ Bu durum da hükümet doğrudan müdahale etmese dahi polisin politik bir sorumluluk taşıdığını düşünerek siyasete bulaşmasına sebep olacaktır. Bir partinin zor kullanma aracına dönüşen polis teşkilatı içerisinde, bu hali adil bulmayan memurlar dahi görevde ilerleme hatta görevine devam edebilme kaygısı ile bu duruma ayak uydurmaya mecbur kalabileceklerdir.²⁹ Ayrıca, kamuoyu denetiminin ve sivil toplumun yönetime katılımının zayıf olduğu ülkelerde ve tabii ki ülkemizde, meşru görülen resmi ve örgütlü bir şiddet biçimine katılmak politik güç veya tatmin sağlaması bakımından da çekici olacaktır. Bu halde bu şiddetin katlanarak artması da kaçınılmazdır.³⁰ Keza devrim, geniş çaplı reform veya -Türkiye'deki gibi- devletin yeniden inşası gibi süreçlerde ve özellikle bu dönüşümlerin dirençle karşılaşmasının söz konusu olduğu durumlarda polisin siyasete bulaşması ve uyguladığı şiddetin katlanması kuvvetle muhtemeldir.³¹

Siyasete bulaşmanın polisin etkinliğinde bozulmaya veya yozlaşmaya neden olduğunu dile getiren argümanları böylece özetleyebiliriz. Bu argümanlara karşı siyaset bilimcilerinin bir kısmı ise, siyasete bulaşmanın, polis etkinliğinin, koşullara bağlı, olağanüstü veya istenmeyen bir yönü ya da bir yozlaşma hali olmadığını, aksine olağan ve beklenen bir durum olduğunu öne sürmektedir. Bu düşünürlere göre polisin, egemenliğin sürdürülmesi genel amacı içerisinde üstlendiği misyon siyasete bulaşmayı hatta siyaset yapmayı da içerir. Basitleştirecek olursak "polis neden siyasete bulaştı" diye sormak ile "bu uçağın neden kanadı var" diye sormak bu görüşü savunan düşünürlere göre aynı derecede mantıksızdır.

Bu görüşteki düşünürlere biri olan Cox'a göre polis siyasete bulaşmış veya politikleşmiş değildir. Polis zaten politika üreten bir mekanizmadır. Polis hangi kanunun, ne ölçüde, kime karşı ve hangi ortamda uygulanacağı konusunda politikalar üretmektedir.³² Bunu da siyasete bulaştığı için değil, görevinin bir parçası olduğu için yapmaktadır. Bu halde, kanun ne kadar tarafsız olursa olsun, polisin takdir hakkı ve dolayısıyla siyaset yetkisi vardır. Kanunun ne olduğuna ise, kâğıdın üzerine harfleri koyanlar değil, onları yorumlayan ve uygulayan olan polisler karar vermektedirler.

Hukuku korumak ve bizzat hukuku kurmak yetkileri arasında gidip gelmeyi sağlayan bu esneklik, polisin yasanın bıraktığı her boşlukta hukuku icat etmesini, boşluk olmayan durumlarda da yasayı kendisine mal etmesini mümkün kılar.³³ Polisin bu karakteri, egemenlik gücünü elinde bulunduranlarca kullanılması her an mümkün olan bir yetkinlik oluşturur. Egemenin veya daha da daraltırsak hükümetin de bu esnekliğe ihtiyacı vardır. Hükümet, polis vasıtasıyla, anayasa ile verdiği hakların asıl ve gerçek sınırlarını ortaya koyar.³⁴ Ayrıca bir hükümetin baskıcılığı hiçbir zaman doğrusallık arz etmez. Bir hükümet hiçbir zaman kesin ve net bir biçimde az baskıcı veya çok baskıcı değildir. Hükümetin üslubu her zaman seçicidir. Bazı

28 MILLIOT, 2009, s. 106.

29 GÜLTEKİN, Recep / ÖZCAN, Yusuf Ziya, "Türkiye'de Polis ve Politika İlişkisi", **Polis Bilimleri Dergisi**, Yıl: 1999, Cilt: 1, Sayı: 4, s.71.

30 TILLY, 2009, s. 73.

31 BAYLEY, David, "Police and the Political Development in Eu-

rope", **The Formation of National States in Western Europe**, ed. Charles TILLY, Princeton, Princeton University Press, 1975, s. 361'den aktaran Ferdan ERGUT, 2001, s.68.

32 GÜLTEKİN / ÖZCAN, 1999, s. 71.

33 DERRIDA, Jaques, "Yasanın Gücü, Otoritenin Mistik Temeli", (çev. Z. DİREK), Şiddetin Eleştirisi Üzerine, (der. A. ÇELEBİ), 1. Basım, Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s. 104.

34 ERGUT, 2001, s. 67.

kesimlere baskı uygular, bazı kesimleri hoş görür ve bazılarını ise bizzat destekler.³⁵ Bu bileşim her-kese eşit uygulanacak yasalar koymakla asla elde edilemeyeceğinden hükümet esnek araçlara ihtiyaç duyar. Benjamin bu esnekliğin baskı yönünde kullanıldığı durumu şöyle ifade etmektedir:

“Aslında kolluk gücünün ‘hukuku’, devletin her ne pahasına olursa olsun ulaşmaya çalıştığı ampirik amaçlarını, belki çaresizlikten, belki de her hukuk düzenindeki iç bağlantılardan dolayı, artık hukuk düzeni aracılığıyla güvence altına alamadığı noktayı ifade eder. Bu nedenle kolluk gücü, hukuksal amaçlarla hiçbir ilgisi olmadığı halde yurttaşları zorbaca taciz ederek idari düzenleyici işlemlerle örgütlenmiş hayatlarına karışmadığı ya da onları açıkça izlemediği durumlarda, açık bir yasal düzenlemenin olmadığı pek çok olaya ‘güvenlik sebebiyle’ müdahale eder.”³⁶

Polisin, yasaya uymada veya adil davranmadaki gönülsüzlüğünü anlamak için başvurulan diğer bir kavram da yabancılaşma ve özellikle de kurumsal yabancılaşma kavramıdır. Baudrillard’a göre kurumsal yabancılaşma, kurumun, yasaları veya başka türlü hukuksal makamları umursamayıp doğrudan kendi işinin ya da bu işi yürütürken uyguladığı yöntemlerin üslubunu göz önünde tutmasıdır.³⁷ Bu tanımı polise uyguladığımızda, işini yürütürken kullandığı ağırlıklı üslubu şiddet olan bir kurum karşımıza çıkar. Bu halde polis, yabancılaşması sonucunda, hukuksal makamları, yasaları göz ardı edecek, şiddetin kurallarını (ya da kural-sızlığını) başvuru noktası olarak alacaktır. Yasanın, ya da yasal makamların olmadığı, sadece şiddetin belirleyici olduğu bir ortamda da polis, ülke içinde şiddeti uygulayan birincil mekanizma olması nedeniyle “devlet benim” hatta “ben devletim” deme hakkı ve görevini kendisinde görecektir. Yabancılaşma arttıkça, polis kendisini ülkenin tek sahibi ve milletin menfaatlerinin tek koruyucusu sayacaktır. Yine, tek başvuru noktasının şiddet

olması sebebiyle, toplumdaki farklılıkları dostlar ve düşmanlar olarak iki gruba ayırabilecektir.³⁸ Hatta dostlar ve düşmanlar ayrımı bile bu noktada çoğulcu kalabileceğinden doğrudan biz ve onlar şeklinde tekçi bir ayrıma gidilebilecektir.

Tıpkı politikleşmenin kurumun bir eksikliği olarak görülemeyeceğini savunan düşünürler gibi Baudrillard da kurumsal yabancılaşmanın, kurumun bir eksikliği olmadığını savunmaktadır. Ona göre bu tür bir yabancılaşma, kurumun “tamamlanmamış bir proje” olmasından ya da doğasına henüz ulaşamamasından kaynaklanmamakta, tam aksine kurum aşırı gerçekleştiği için ortaya çıkmaktadır.³⁹ Ona göre kurum “bir hiper-gösterilen haline gelmiş, noktasal anlam için işlevsiz kılınmıştır.”⁴⁰ Ancak bu ifadedden Baudrillard’ın kurumun yabancılaşmış halinden ayrı olarak noktasal bir anlamı olduğunu öne sürdüğü de çıkarılabilmektedir. Bu açıdan bakınca Baudrillard’ın yabancılaşmayı kurumun anlamına ve doğasına ilişkin görmediğini savunmak da mümkün görünüyor. Bu konu tartışmaya açıktır. Ancak bu durum, Baudrillard’ın kurum hakkındaki görüşlerinin, “polisin gerçekte ne yaptığı” şeklindeki sorunsalını irdeleme yolunda, çalışmama yaptığı katkının değerini değiştirmemektedir.

SONUÇ YERİNE

Modern devletin gösterilen niteliklerinden biri, kurumların toplumu korumak adına birbirlerini dengeleyecek nitelikte oluşturulmasıdır. Ancak aslında, toplumun topluma karşı kurumlarca ve hatta (kurumların -öngörülen veya öngörülme-yen- yozlaşması ve yabancılaşması sonucunda) kurumların topluma karşı kurumlarca korunması söz konusu olmaktadır.

Tarihe baktığımızda, sosyal ve ekonomik gelişmelerin zorlamasıyla devletin toplumun tamamına ve derinlemesine nüfuz etme çabalarının ortaya çıktığını ve bu çabalarla eşzamanlı olarak iç güvenlik mekanizmalarının evrim geçirdiğini görüyoruz. Bu evrim içerisinde ordu içerisinde jandarmayı çıkarmış ve jandarmanın bünyesinden de polis meydana gelmiştir. Son ikisinin ortaya çıkış süreçleri ve ilk dönemlerindeki işlevleri ise, bize bunların öncelikle siyasal ve ekonomik gücü

35 TILLY, Charles, **Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu**, (çev. K. EMİROĞLU), 1. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara, 2001, s. 99.

36 BENJAMIN, 2010, s. 28.

37 BAUDRILLARD, Jean, **Kötülüğün Şeffaflığı**, (çev. I. ERGÜDEN), Ayrıntı, İstanbul, 1998’den aktaran, KÖKSAL, Emrah, “Kurumsal Yabancılaşma”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 12, Sayı: 2, s. 118.

38 KÖKSAL, 2010, s. 112.

39 KÖKSAL, 2010, s. 115.

40 KÖKSAL, 2010, s. 114.

elinde bulunduranların çıkarı yönünde çalıştıklarını gösteriyor. Ancak vatandaşların güvenliğinin de bu mekanizmaların görevlerine dâhil olduğu deneysel olarak kolayca ispatlanabilir. Bu bakımdan polisin ve jandarmanın ikili bir karaktere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Polisin yasalara uymak, insan haklarına saygılı olmak ya da özetle adil davranmak konusundaki gönülsüzlüğünün nedenlerine baktığımızda, bu gönülsüzlüğün polisin niteliğinin ve etkinliğinin bir parçası olduğu görüşünün ağırlıklı olduğunu gördük. Dönemden döneme düzeyi değişebilse de bu gönülsüzlüğün polisliğe içkin olduğunu savunmak belirtilen görüşler ışığında makul görünmektedir. Bu halde bu gönülsüzlüğün yarattığı ölümcül derecede olumsuz sonuçların ve hak ihlallerinin önünün alınmasının, bir dönemin polise uygulamalarının veya emniyet anlayışının eleştirilmesi ile asla mümkün olmayacağı açıktır. Polisin bu hali, tüm alanlarına nüfuz ederek yaşamı yok etmeyi ve yönetilmeye en uygun biçimde yeniden yaratmayı öngören bir siyaset anlayışının uzantısıdır. Günümüz siyasetine hâkim olan bu anlayışın çeşitli görünümünü ele alıp eleştirmek, çözümün bütünlüklü ve temelden bir eleştiriyi zorunlu kıldığını akıldan çıkarmamak şartıyla anlamlı bir çaba olabilir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, bu çalışmadakiler de dâhil olmak üzere, polis üzerine belirtilen kuramsal tezler, mutlaka ampirik çalışmalar yapılarak değerlendirilmeli ve yorumlanmalıdır. Türkiye’de bu alan fazlasıyla ihmal edilmiştir. Akademinin polis etkinliğinin dinamizmine yetişmesi bu alandaki ampirik çalışmaların sayısı artmadığı sürece mümkün görünmemektedir.

KAYNAKÇA

- AGAMBEN, Giorgio, **Kutsal İnsan**, (çev. İ. TÜRKMEN), 1. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 13.
- BENJAMIN, Walter, “Şiddetin Eleştirisi Üzerine”, (çev. E. GÖZTEPE), Şiddetin Eleştirisi Üzerine, (der. A. ÇELEBİ), 1. Basım, Metis Yayınları, İstanbul, 2010.
- ÇAĞLAR, Ali, “Polis ve Polisliğin Ortaya Çıkışı” **Polis Bilimleri Dergisi**, Yıl: 1999, Cilt: 1, Sayı: 4.
- ÇELİKSU, Sinan, **Siyaset Bilimi Yaklaşımı İle Polis Kurumu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- DERRIDA, Jaques, “Yasanın Gücü, Otoritenin Mistik Temeli”, (çev. Z. DİREK), Şiddetin Eleştirisi Üzerine, (der. A. ÇELEBİ), 1. Basım, Metis Yayınları, İstanbul, 2010.
- KÖKSAL, Emrah, “Kurumsal Yabancılaşma”, **Polis Bilimleri Dergisi**, 2010, C. 12, S. 2.
- ERGUT, Ferdan, “Polis Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve”, **Amme İdaresi Dergisi**, Yıl: 2001, Cilt: 34, Sayı:1.
- ERGUT, Ferdan, **Modern Devlet ve Polis**, 1. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.
- GIDDENS, Anthony, **Ulus Devlet ve Şiddet**, (çev. C. ATAY), 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008.
- GÜLTEKİN, Recep / ÖZCAN, Yusuf Ziya, “Türkiye’de Polis ve Politika İlişkisi”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Yıl: 1999, Cilt: 1, Sayı: 4.
- KARAKAŞ, Mehmet, “Türk Polisinin Şiddet Algılaması”, **Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, Yıl: 2004, Sayı: 12-13.
- KEANE, John, Şiddetin Uzun Yüzyılı, (çev. B. PEKER), 1. Basım, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1998.
- KÖKSAL, Emrah, “Kurumsal Yabancılaşma”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt: 12, Sayı: 2.
- LUC, Jean-Noel, “Fransız Jandarma Teşkilatının Tarihi Hakkındaki Araştırmaların Gelişimi”, (çev. E. ÖKTEM), **Jandarma ve Polis: Fransız ve Osmanlı Tarihçiliğine Çapraz Bakışlar**, (der. N. LÉVY, vd.), 1. Basım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009, s. 27.
- MILLIOT, Vincent, “Bir Tarihyazım Denemesi: Yeni Bir Polis Tarihine Doğru mu?”, çev. Burak ONARAN, **Jandarma ve Polis: Fransız ve Osmanlı Tarihçiliğine Çapraz Bakışlar**, (der. N. LÉVY, vd.), 1. Basım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.
- ÖZBEK, Nadir “Tarihyazıcılığında Güvenlik Kurum ve Pratiklerine İlişkin Bir Değerlendirme”, **Jandarma ve Polis: Fransız ve Osmanlı Tarihçiliğine Çapraz Bakışlar**, (der. N. LÉVY, vd.), 1. Basım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009.
- PIERSON, Christopher, **Modern Devlet**, (çev. N. KUTLUĞ ve B. ERDOĞAN), 1. Basım, Çiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2011.
- TILLY, Charles, **Kolektif Şiddet Siyaseti**, (çev. S. ÖZEL), 1. Basım, Phoneix Yayınevi, Ankara, 2009.
- TILLY, Charles, **Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu**, (çev. K. EMİROĞLU), 1. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara, 2001.

